

סויטה לפירות הארץ

צלילים בחמוץ-מתוק

"מקור ההשראה ליצירה זו הוא תפיסת נופי הארץ כמהות פיוטית", לדברי המלחינה. מעניין שדווקא נופי שדות ופרדסים הם שחדרו כאן בחזקה על צבעוניותם, עסיסיותם וחושניותם הארצית.

הגוונים, הצורות והגדלים, הריחות והטעמים, חברו כאן יחד והוציאו מן הכוח אל הפועל יצירה שלמה בעלת שפה מוסיקלית משלה. הגוונים – אלה מיוצגים בעושר צלילי הגיטרה, על האפשרויות החדשות להפקתם; הצורות והגדלים – משתקפים במבנה ובאופי המקצב של כל קטע (קל או כבד, מהיר או איטי) וכן ביחסי המבנה שבין הפרקים השונים; הריחות והטעמים – אלה הכוחות הפועלים בעיצובו הסופי של כל פרק ופרק, מבחינת יסודות הגובה (pitch) והארטיקולציה. כך מתקבלת בסופו של דבר אוירתו המיוחדת של כל פרק ופרק.

טעם הפרי ההופך ממתוק לחמוץ (לדוגמה מהקלמנטינה ועד ללימון במשפחת פירות ההדר) הוא רעיון אסוציאטיבי להבנת היצירה. זו בנויה מתהליך של הפשטת המרכזים הטונאליים, ממרכזים ספורים ל-12 מרכזים; דהיינו, ככל שהיצירה מתקדמת, הופך הצלצול דווקאפוני יותר ויותר. אומרת המלחינה: "זהו נסיון לבחון את מושג הדווקאפוניות לאורך זמן – תוך יצירה אחת לגרום להיווצרותו. עוד נסיתי לבחון – את עושר הצבעים ודרכי הפקת הצליל מן הגיטרה ככלי סולני, המשקפים את הפוטנציאל הטמון בפלי כתיבת מוסיקה בת-זמננו. זאת בצד יסודות מסורתיים בנגינת הגיטרה, שהם יפים מכדי להימלט מהם".

טבעם הריאתמי של ארבעת הריקודים (הפרקים) שונה זה מזה: הראשון, במקצב חופשי, משרה אוירת פתיחה, ואופיו האילתורי הבולט מזכיר לנו מוסיקה מזרחית; השני, בעל אופי סוער למדי, מזכיר מחול בנימה פולקלורית; השלישי מציג שברי רקמת פוגה ונע בכבדות יחסית; ואילו ברביעי משתלבים יסודות מן הפרקים הקודמים ליחידה מסכמת.

הפרק הראשון מצטיין במעברים חדים של שינויי אוירה, כאשר בבסיסה של הקומפוזיציה מספר תאירקמה הפורצים שוב ושוב באופנים שונים במשך הפרק. אין כאן צורה מתוכננת, אין ספירת משקל, והרושם הקוואזי-אילתורי-מזרחי מסתייע בצלילי הגיטרה, המזכיר כאן בצבעו את הקאנון. צליליו המרכזיים של הפרק הם מי, לה ורה, והם מעוטרים בשלל צלילי הסולם הכרומאטי.

בפרק זה מופיע שימוש מרוכז באמצעים טכניים. מיד בתחילתו, לדוגמא, אנו פוגשים בארפזי קליל המסתיים בצלילי עילי (harmonics) ובטריל (על מיתר אחד וגם על שני מיתרים) להדגשת המצלול החרף; במקום זה אף בולט מרווח הקווארטה, שהוא כה אופייני לגיטרה בשל כיוון מיתריה:

כדאי לציין שתפקידו של הטריל לכל אורך היצירה אינו קישוטי אלא מוסיקלי-מבני. בהמשך אותו פרק אנו נתקלים במלודיה בעלת תוכן צלילי ענוג, וזו מנוגנת בפוזיציה גבוהה יחסית וע"י כך צלצולה רך ושירתי:

וכן מופיעים בלוקים של אקורדים:

לקראת סיומו מופיע הפיצ'קט, המוסיף גוון חדש:

בפרק השני, בעל האופי הריקודי, מתרחבת יריעת מרכזי הגובה (pitch). מוטיב ההתחלה, במוטציה הרמונית בסוף היצירה

לעומת בתחילת היצירה, יוצר אשליה של רפריזה. האופי הריתמי

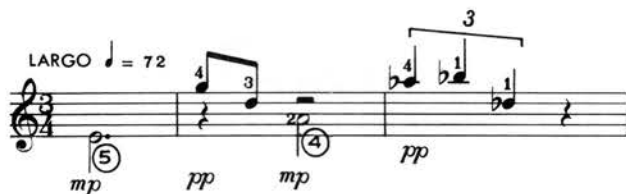
הנמרץ והמשקל העקבי המתחלף $\frac{5}{8} \frac{7}{8}$ מכניסים את המאזין למשטר קצבי "מוחץ", בניגוד לחופשיות הריתמית של הפרק הראשון. לשם הדגשת המקצב הריקודי משתמשת המלחינה בנקישות (golpe) על גוף הגיטרה:

הסערה היחסית מתבטאת אף ברמת הדינאמיקה שהיא בד"כ f , בבחירת הפראגמנטים הריתמיים החוזרים ובשימוש במרווח הרמוני-דיסוננטי (נגינה בוזמנית על שני מיתרים, בניגוד לטרייל):

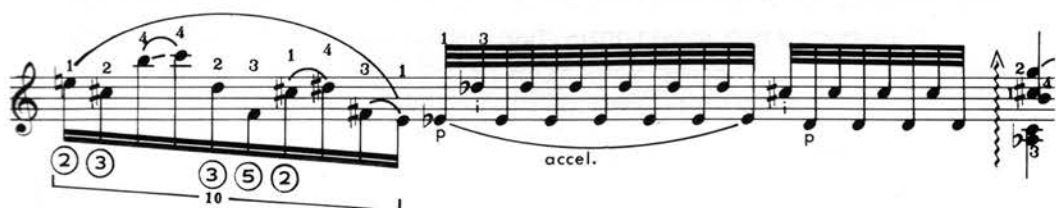

הכבדות הריתמית הרבה שבה ניחן הפרק השלישי מצטרפת אל עולם גבהים עשיר ואל רקמת שברי פוגה. פוליפוניה זו באה כאן לידי ביטוי באלמנט החוזר, המשמש כתחליפו של הנושא בפוגה הבארוקית: מרווח הקווארטה בעלייה. יש להדגיש מרווח זה ביתר חריפות בעת הנגינה, ואילו הפסקאות המגוונות דמויות הקול הנגדי והאינטרלודים שבפוגות המסורתיות, יש לנגן ביתר קלילות. הדוגמא הבאה, מתחילת הפרק, ממחישה רקמה זו:

הקווארטה בולטת אף כמרווח הרמוני עיקרי, מעין אלמנט הרמוני אשר כל המרווחים האחרים (בעיקר טרצות וסקסטות) מתייחסים אליו.

הפרק הרביעי הוא הווירטואוזי מבין הארבעה, בעיקר בשל השימוש הכמעט שווה-ערך בכל 12 חצאי הטונים שבו. לפיכך האקורדים עשירים ונועזים יותר מאשר בפרקים הקודמים והארפזיים המלודיים ניחנו בקפיצות גדולות ומהירות; ראה לדוגמא את שבירות האקורד ואת החזרות המהירות של ספטימות קטנות וגדולות:

חילופי הדינאמיקה וחילופי האופי מהירים אף הם, כל הקטע הוא ב"זמן חופשי" ("Ad Libitum"), ובכך נשלם ונסגר המעגל במעין תזכורת מורחבת למה שהתרחש בפרק הראשון. הפסגה היחסית מצויה בארבעת צלילי הפונטיצ'לו (פריטה מודגשת ליד הגשר, המקנה לגיטרה צליל מתכתי) לפני הסיום:

לאחר מכן באה הרגיעה הגדולה: היצירה נסגרת בארבעה אקורדים שקטים בג'ליסאנדי שכיווניהם מתחלפים, כאילו ירד המסך על הצלילים הנמוגים.

מישה אפלבאום